

РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ПРОТИДІЇ КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ: ІНСТИТУЦІЙНИЙ АСПЕКТ

THE ROLE OF LOCAL GOVERNMENTS IN COUNTERING COLLABORATIONISM: AN INSTITUTIONAL ASPECT

Борецький О.І.,

orcid.org/0009-0008-1091-2069

аспірант кафедри політичних наук

Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

Мадрига Т.Б.,

orcid.org/0000-0001-7761-9811

кандидат політичних наук, доцент,

доцент кафедри політичних наук

Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

Дослідження зосереджене на аналізі ролі органів місцевого самоврядування (ОМС) у забезпеченні національної безпеки України та протидії колабораціонізму. Актуальність проблематики зумовлена тривалим повномасштабним вторгненням РФ в Україну, що зумовлює необхідність формування та впровадження ефективних механізмів зміцнення національної безпеки. У статті проведено аналіз повноважень органів місцевого самоврядування у сфері протидії колабораціонізму. Розглянуто законодавчу та доктринальну детермінованість феномену національної безпеки. Зазначено, що системний підхід до визначення ролі органів місцевого самоврядування у протидії колабораціонізму необхідно розглядати як комплексну систему, що передбачає наявність мети і ключових завдань, визначених функцій і принципів, повноважень та компетенцій, аспекти взаємодії з іншими суб'єктами в контексті забезпечення національної безпеки. У дослідженні обґрунтовано основні повноваження органів місцевого самоврядування щодо забезпечення національної безпеки на основі чинних законодавчих норм (Закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про правовий режим воєнного стану», «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», «Про основи національного спротиву», «Про військовий обов'язок і військову службу», «Про оборону України», «Про державну таємницю», «Про боротьбу з тероризмом»). Встановлено, що на нинішньому етапі на органи місцевого самоврядування законодавцем покладено досить широке коло повноважень у досліджуваній сфері (зокрема, в аспектах забезпечення правопорядку і законності, питань оборонного характеру, різних форм протидії тероризму, охорони законних інтересів, свобод і прав громадян), успішна реалізація яких детермінує, значною мірою, ефективність колективного захисту національних інтересів держави.

Ключові слова: колабораціонізм, національна безпека, загрози, місцеве самоврядування, повноваження органів місцевого самоврядування, інституції.

The study focuses on the analysis of the role of local self-government bodies (LSB) in ensuring the national security of Ukraine and countering collaborationism. The relevance of the issue is due to the long-term full-scale invasion of the Russian Federation into Ukraine, which necessitates the formation and implementation of effective mechanisms for strengthening national security. The article analyzes the powers of local self-government bodies in the field of countering collaborationism. The legislative and doctrinal determinism of the phenomenon of national security is considered. It is noted that a systematic approach to determining the role of local self-government bodies in countering collaborationism must be considered as a comprehensive system that assumes the presence of goals and key tasks, defined functionality and principles, powers and competencies, aspects of interaction with other entities in the context of ensuring national security. The study substantiates the main powers of local self-government bodies to ensure national security on the basis of current legislative norms (Laws of Ukraine "On Local Self-Government in Ukraine", "On the Legal Regime of Martial Law", "On Mobilization Training and Mobilization", "On the Fundamentals of National Resistance", "On Military Duty and Military Service", "On the Defense of Ukraine", "On State Secrets", "On Combating Terrorism"). It has been established that at the current stage, local self-government bodies have been entrusted by the legislator with a fairly wide range of powers in the area under study (in particular, in aspects of ensuring law and order and legality, issues of a defensive nature, various forms of countering terrorism, protecting legitimate interests, freedoms and rights of citizens), the successful implementation of which determines, to a large extent, the effectiveness of the collective protection of the national interests of the state.

Key words: collaborationism, national security, threats, local self-government, powers of local self-government bodies, institutions.

Постановка проблеми. Нинішня ситуація в Україні потребує пошуку ефективних механізмів підтримки національної безпеки, забезпечення якої покладається на представників публічного сектору та громадськість. Відповідно до норм Конституції України та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (ст. 2), таке самоврядування реалізується територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст [1].

Діяльність із забезпечення національної безпеки є структурним компонентом системи зобов'язань низки суб'єктів публічно-правових відносин. Серед таких інституцій важлива роль відведена органам місцевого самоврядування (ОМС), що наділені особливим місцем у структурі національної безпеки, мають визначені права, обов'язки і виключні повноваження у цій сфері, а також використовують спеціальний механізм для виконання цих повноважень. Законом України «Про національну безпеку України» визначено, що ОМС при реалізації своїх функцій у сфері національної безпеки взаємодіють з органами, котрі належать до складу сектору безпеки і оборони [2], що детермінує їх виняткову роль у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій демонструє актуальність питання визначення ролі ОМС в укріпленні національної безпеки та протидії колабораціонізму в рамках сучасного наукового дискурсу. Зокрема, публікації Ю. Василенко [3], Ю. Бровченко [4] присвячені теоретико-методологічним засадам безпекових функцій ОМС, а роботи І. Давидович, С. Куліджанової [5], Р. Каторкіна [6], О. Боярського [7] та інших заклали базис для переосмислення цілісної правової підтримки національної безпеки через удосконалення галузевої законодавчої доктрини. В. Шаблистий та ін. [8], S. Bielaї та ін. [9] актуалізують місце й роль ОМС та їх посадових осіб у протидії колабораціонізму. Водночас А. Potaza-Ronomarenko та ін. [10], М. Rubashchenko [11] акцентують увагу на необхідності впровадження дієвої системи територіальної оборони як основи ефективної протидії загрозам національній безпеці України в умовах сучасних викликів.

У правничих дослідженнях активно розробляється проблематика протидії колабораційній діяльності, зокрема аналізуються адміністративно-правові аспекти боротьби з колабораціонізмом, правові механізми протидії, нормативно-правове забезпечення реалізації державної політики у сфері безпеки, а також міжнародний досвід протидії колабораціонізму. Водночас існуючій системі державного управління властива низка про-

BLEMних аспектів: розрізнені законодавчі норми щодо боротьби з колабораціонізмом і прогалини у правозастосуванні, дублювання повноважень, недостатня координація між задіяними інституціями, що часто слугує причиною неузгодженості заходів адміністративного впливу. Актуальними залишаються питання вдосконалення правового регулювання діяльності органів місцевого самоврядування у протидії колабораціонізму, розмежування повноважень і визначення механізмів взаємодії, а також гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами протидії колабораційній діяльності, що набуває особливої актуальності в умовах євроінтеграційного розвитку України. У цьому контексті дане дослідження зосереджене на інституційному аспекті осмислення ролі органів місцевого самоврядування у протидії колабораціонізму.

У дослідженні здійснено аналіз галузевих публікацій та наукових матеріалів. Пріоритет надавався роботам, опублікованим у часовому інтервалі між 2020 і 2026 роками. Критерієм включення та виключення публікацій слугував рівень достовірності інформації (перевірені джерела) та просторово-часовий індикатор (репрезентативність у контексті глобальності).

Теоретичний аналіз галузевої наукової літератури дозволив виокремити основні аспекти місця та ролі ОМС у протидії колабораціонізму в умовах викликів повномасштабної війни. Узагальнення та систематизація дозволили сформулювати цілісну картину інституційного забезпечення досліджуваного процесу. Також, систематизація була використана для класифікації теоретичних підходів до розуміння критичних аспектів ефективної протидії колабораціонізму. Врешті, було розроблено практичні рекомендації щодо оптимізації інституційного забезпечення процесів підтримки національної безпеки та протидії колабораціонізму.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Попри наявність значної кількості досліджень, присвячених правовим та адміністративним аспектам протидії колабораціонізму, питання інституційної ролі органів місцевого самоврядування у цій сфері залишається недостатньо розкритим. У науковій літературі переважно акцентується увага на діяльності центральних органів державної влади та правоохоронних інституцій, тоді як функціональні можливості органів місцевого самоврядування у системі забезпечення національної безпеки та протидії колабораційній діяльності досліджені фрагментарно. Недостатньо опрацьованими залишаються питання розмежування власних і делегованих повноважень органів місцевого самоврядування у сфері безпеки, механізмів їх взаємодії з органами сектору безпеки і оборони, а також інституційних форм координації діяльності на локальному рівні.

У зв'язку з цим потребує подальшого наукового осмислення інституційний потенціал органів місцевого самоврядування у формуванні ефективної системи протидії колабораціонізму.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення інституційної ролі органів місцевого самоврядування у системі протидії колабораціонізму в Україні та аналіз їхніх повноважень у сфері забезпечення національної безпеки. Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких завдань:

- проаналізувати нормативно-правові засади діяльності органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення національної безпеки;

- визначити місце органів місцевого самоврядування у системі суб'єктів протидії колабораціонізму;

- охарактеризувати основні повноваження органів місцевого самоврядування у протидії колабораційній діяльності;

- окреслити проблемні аспекти інституційної взаємодії між органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами сектору безпеки;

- запропонувати напрями вдосконалення інституційного забезпечення протидії колабораціонізму на місцевому рівні.

Виклад основного матеріалу. За умов сучасних гібридних загроз протидія колабораційній діяльності розглядається як один із ключових компонентів зміцнення національної безпеки України. У національному законодавстві колабораційна діяльність визначається як свідомо співпраця громадян України з державою-агресором, її окупаційними адміністраціями або підконтрольними структурами, що спрямована на підрив суверенітету, територіальної цілісності та національної безпеки держави. Адміністративно-правовий аспект такої діяльності передбачає інтеграцію ефективних механізмів ідентифікації, превентивного попередження, оперативного припинення та притягнення до відповідальності осіб, які свідомо взаємодіють із державою-агресором, незаконними збройними формуваннями чи окупаційними адміністраціями з метою порушення територіальної цілісності України.

Система заходів, що володіють векторністю запобігання та протидії колабораціонізму, включає превентивні, контрольні та каральні міри. У реалізації зазначених заходів важливу роль відіграють органи місцевого самоврядування, які на локальному рівні забезпечують моніторинг безпекової ситуації, взаємодію з населенням та сприяють діяльності правоохоронних органів. Серед основних адміністративно-правових засад:

- адміністративний нагляд – система заходів, що реалізовується правоохоронними органами з метою ефективного контролю за дотриманням чинних законодавчих норм та превентивної іден-

тифікації фактів незаконної співпраці з державою-агресором у різних формах;

- дозвільний контроль і ліцензування – упровадження обмежень (спеціальних режимів) на певні види діяльності, що потенційно можуть бути використані у інтересах ворога;

- обмежувальні заходи щодо фізичних і юридичних осіб, щодо яких доведено причетність до взаємодії з окупаційними адміністраціями;

- інформаційний захист – реалізація мір щодо попередження і нейтралізації дезінформації, підвищення рівня критичного мислення і медіаграмотності населення, протидії впливу пропаганди.

Перелічені заходи здійснюються у рамках загальнодержавної безпекової стратегії, що потребує відповідної координації дій між різними суб'єктами адміністративного права. Власне уповноваженими суб'єктами протидії колабораціонізму виступають державні та недержавні органи, установи, організації та фізичні особи, що виконують різні функції в межах єдиної стратегії національної безпеки. Детермінуючими ознаками суб'єктів протидії колабораціонізму є наявність відповідної компетенції, закріпленої у законодавчому полі, безпосередня реалізація функцій у сфері безпеки і правозастосування, запобігання, реагування та припинення колабораційної діяльності, а також взаємодія між різними структурами в межах адміністративно-правового регулювання і чітко визначені сфери відповідальності. Інституційний аспект участі органів місцевого самоврядування полягає у їх інтеграції до багаторівневої системи суб'єктів забезпечення національної безпеки. На локальному рівні ОМС виконують функції моніторингу потенційних загроз, забезпечення взаємодії з громадськістю, а також реалізації державної політики протидії колабораціонізму в межах територіальних громад.

У контексті адміністративного права протидія колабораціонізму передбачає запобігання розповсюдженню проросійської дезінформації та пропаганди, притягнення до відповідальності осіб, які надають організаційну, інформаційну чи матеріальну підтримку агресору, виявлення нелегальних структур та їх ліквідацію. При цьому ефективне функціонування загальнодержавної системи протидії колабораціонізму вбачається можливим тільки у разі налагодження взаємодії державних інституцій.

Серед основних законодавчих актів, що регулюють діяльність суб'єктів у протидії колабораційній діяльності, визначають межі їх компетенції та механізми взаємодії, необхідно виділити:

- 1) Конституцію України (ст. 1, ст. 17, ст. 65, ст. 92), що закладає базис для формування спеціалізованих інституцій у сфері протидії колабораціонізму та окреслюють аспекти їх діяльності [1];

2) Кримінальний кодекс України (ст. 111-1 «Колабораційна діяльність»), що встановлює юридичну відповідальність за колабораційну діяльність [12];

3) Закон України «Про державну таємницю», норми якого врегульовують питання доступу до інформації у контексті боротьби з колабораціонізмом [13];

4) Закон України «Про правовий режим воєнного стану», що регулює правові особливості функціонування державних органів у період воєнного стану [14];

5) Закон України «Про Державне бюро розслідувань», нормами якого передбачено розслідування злочинів із колабораційної діяльності серед посадових осіб і державних службовців [15];

6) Закон України «Про національну безпеку України», що детермінує основи діяльності суб'єктів у сфері національної безпеки [2];

7) Закон України «Про місцеве самоврядування», норми якого закріплюють роль ОМС у запобіганні колабораційним діям [16];

8) Закон України «Про санкції», що встановлює можливість застосування обмежувальних заходів щодо осіб, які співпрацюють з окупаційними адміністраціями [17] та низка інших.

Суб'єкти із локальною компетенцією щодо протидії колабораціонізму – це органи, установи та громадські формування, повноваження яких включають функції з виявлення та протидії проявам колабораційної діяльності на місцевому рівні. Такі суб'єкти здійснюють оперативне реагування на потенційні загрози та сприяють ефективній реалізації державної безпекової політики. Специфіка їх діяльності полягає у безпосередній роботі на локальному рівні, взаємодії з центральними органами влади, гнучкості у прийнятті рішень, що дає змогу оперативно інтегрувати заходи протидії з урахуванням локальних особливостей.

До суб'єктів із локальною компетенцією належать територіальні підрозділи державних органів влади, органи місцевого самоврядування, військові адміністрації, громадські об'єднання та інші локальні інституції, що безпосередньо взаємодіють із громадськістю. Вони наділені допоміжним, але водночас критично важливим функціоналом у національній системі протидії колабораціонізму та класифікуються за рівнем адміністративної юрисдикції.

ОМС, у зазначеному вище контексті, відіграють важливу роль у превентивному попередженні ризиків колабораційної діяльності та підтримці регіональної безпеки. Практика функціонування територіальних громад у регіонах, що зазнали впливу воєнних дій, засвідчує, значущість органів місцевого самоврядування у виявленні ризиків колабораційної діяльності. Через взаємодію з пра-

воохоронними органами, проведення інформаційної роботи з населенням та моніторинг діяльності місцевих установ вони сприяють оперативному реагуванню на потенційні безпекові загрози. Зокрема, серед ключових функцій ОМС у зазначеному напрямку:

- прийняття місцевих нормативних актів щодо обмеження діяльності осіб, підозрюваних у колабораціонізмі;

- забезпечення публічного контролю за діяльністю організацій та підприємств на території громади;

- збір інформації про можливі прояви колабораціонізму та передача її до правоохоронних органів;

- ведення цільової інформаційної політики на території громад;

- створення спеціальних комісій з моніторингу та попередження колабораційних загроз.

Таким чином, діяльність органів місцевого самоврядування у сфері протидії колабораціонізму має переважно превентивний, координаційний та інформаційно-комунікаційний характер. Завдяки безпосередній взаємодії з населенням територіальних громад органи місцевого самоврядування здатні оперативно виявляти потенційні безпекові ризики та сприяти передачі відповідної інформації до компетентних органів сектору безпеки і оборони.

Ефективна боротьба з колабораціонізмом потребує чіткої координації між державними та недержавними суб'єктами, ключовими механізмами якої виступають обмін оперативною інформацією, проведення спільних оперативних заходів та профілактична діяльність. При цьому повноваження ОМС в протидії колабораційній діяльності можна диференціювати на дві основні категорії – власні та делеговані. Делеговані повноваження розглядаються як трансфер владних повноважень органами виконавчої влади на рівні ОМС відповідно до норм чинного законодавства, що дозволяє підтримувати правопорядок та законність, забезпечувати захист прав, свобод і законних інтересів громадян. Водночас власні повноваження ОМС детермінуються відповідними правовими нормами, що наділяють ОМС правом на реалізацію конкретних дій в секторі безпеки та протидії колабораційній діяльності.

ОМС виконують визначені функції у рамках взаємодії та співробітництва з іншими органами, що входять до складу даного сектору. При цьому повноваження ОМС в секторі національної безпеки і протидії колабораціонізму охоплюють доволі широкий спектр завдань, у тому числі, сприяння реалізації законної діяльності судів, прокуратури, антикорупційних органів, безпосередня участь у розробленні та впровадженні програм безпеки на місцевому рівні, розгляд справ про

адміністративні правопорушення, що відносяться до їх відання [18]. ОМС наділені правом внесення подання і запитів до центральних органів влади з питань національної безпеки, а також брати участь у прийнятті рішень щодо адміністративно-територіального устрою і забезпечення безпеки на ввірених територіях.

Аналізуючи вищезазначене, можна зауважити, що існуючий підхід до визначення місця та ролі ОМС у протидії колабораціонізму потребує певної деталізації та оптимізації. Зокрема, вважається за доцільне запропонувати створення ефективного єдиного координаційного центру із протидії колабораціонізму, що дозволить значно підвищити ефективність міжвідомчої взаємодії в сфері безпеки. На такий центр мають бути покладені функції координації діяльності, формування та редагування єдиної бази даних щодо осіб, причетних до колабораціонізму, налагодження співпраці щодо розслідування злочинів.

Окрім того, вважається доцільним деяке розширення функцій ОМС у протидії колабораційній діяльності. Зокрема, пропонується:

– надати ОМС більші повноваження щодо збору, акумуляції та передачі компетентним органам інформації про підозрюваних фізичних та юридичних осіб у причетності до колабораційної діяльності;

– розробити ефективний практичний механізм громадського контролю за діяльністю місцевих посадових осіб та чиновників, що дозволить більш дієво попереджувати проникненню колаборантів у владні органи;

– інтеграція сучасних інформаційних технологій та використання потенціалу цифрових систем для створення єдиної системи обліку інформації про осіб-колаборантів, що спростить процес ведення бази підозрюваних, оптимізує обмін інформацією між уповноваженими органами, попередить ризики ухилення від відповідальності.

Висновки. Адміністративно-правове підґрунтя протидії колабораціонізму в Україні формується через систему суб'єктів, залучених до реалізації державної безпекової політики. Ключовими ознаками таких суб'єктів є нормативно визначені компетенція та повноваження, інституційна структура, територіальна юрисдикція та рівень взаємодії між органами влади.

Органи місцевого самоврядування серед інших суб'єктів системи протидії колабораційній діяльності беруть активну участь у запобіганні, виявленні та реагуванні на ризики колабораціонізму. Як засвідчують результати дослідження, нормативно-правове регулювання їх діяльності потребує подальшого вдосконалення, зокрема в частині посилення координації між суб'єктами, усунення дублювання повноважень та встановлення чітких критеріїв розмежування відповідальності.

Таким чином, органи місцевого самоврядування виступають важливим інституційним елементом системи національної безпеки України, забезпечуючи реалізацію державної політики протидії колабораціонізму на локальному рівні та сприяючи підвищенню стійкості територіальних громад до гібридних загроз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text).
2. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII: станом на 9 серп. 2024 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
3. Василенко Ю. В. Суб'єктивні ознаки колабораційної діяльності (ст. 111-1 КК України). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 12. С. 322–324. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-12/79>.
4. Бровченко Ю. В. Класифікація уповноважених суб'єктів протидії колабораційній діяльності в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. Т. 2. №. 88. С. 293–306. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.2.40>
5. Давидович І. І., Куліджанова С. Е. Політика протидії колабораціонізму: сучасний стан та проблематика. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2024. №3. С. 35–41. <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2024-3-11-6>.
6. Каторкін Р. А. Детермінанти колабораційної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2024. №1. С. 44–51. <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2024-1-44-51>.
7. Боярський О. О. Людина в місцевому самоврядуванні: до розуміння та вивчення параметрально-нормативних ознак: монографія. Одеса: Юридика, 2023. 436 с.
8. Шаблистий В. В., Березняк В. С., Каторкін Р. А. Окремі напрямки протидії колабораційній діяльності. *Правове забезпечення євроінтеграції: загальноправовий та галузевий аспекти: кол. монографія*. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2024. С. 79–102.
9. Bielai S., Emanov V., Trobiuk V., Sporyshev K., Petik A. Improvement of public management mechanisms in the direction of countering hybrid threats to national security. *Edelweiss Applied Science and Technolog*. 2024. №8(6). Pp. 1312–1321. <https://learning-gate.com/index.php/2576-8484/article/view/2248>

10. Pomaza-Ponomarenko A., Taraduda D., Kravchuk O., Moroz S., Akhmedova O., Poroka S. National security management: organizational, legal, informational, and human resource dimensions. *Transatlantic Policy Quarterly*. 2025. Vol. 23. №4. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15714998>
11. Rubashchenko M. A. "Collaboration", "collaborationism", "cooperation", "collaborative activity": historical and criminal-legal dimensions of terminological pluralism. *Problems of legality*. 2023. Issue 162. Pp. 131–156. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.162.285405>
12. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III: станом на 1 лют. 2025 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
13. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 № 3855-XI: станом на 30 жовт. 2024 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>.
14. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII: станом на 8 лют. 2025 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
15. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12.11.2015 № 794-VIII: станом на 25 жовт. 2024 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text>.
16. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР: станом на 5 берез. 2025 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>.
17. Про санкції: Закон України від 14.08.2014 № 1644-VII: станом на 21 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text>.
18. Суб'єкти запобігання корупційній злочинності в Україні. https://arm.navs.edu.ua/books/prevention_of_corruption/info/lec5.html.

Дата першого надходження статті до видання: 09.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 30.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 20.05.2026